

Q. B. V. D. 1748, 32. 4
DISSERTATIONEM
IVRIS ECCLESIASTICI PROTESTANTIVM
P V B L I C I
DE
IVRE CONVENTIONALI
SACRORVM DIRIGENDORVM

AVCTORITATE
MAGNIFICI IVRECONSVLTORVM
ORDINIS

P R O L O C O

IN FACVLTA TE IVRIDICA LIPSIENSI
SVO ORDINE OBTINENDO

A. D. XXVI. SEPT. clō Iōccxlviii.

PVBLICE DEFENDET

D. IVST. CAR. WIESENHAVERN

HORIS ANTEMERIDIANIS CONSVETIS SINE, POMERIDIANIS SECVNDA

ET SEQQ.

CVM RESPONDENTE
CAROLO LVDOVICO STIEGLITZ.
LIPSIENSI.

L I P S I A E

BITTERIS BREITKOPFIANIS.

INVS SCIENTIAE ET ARTIS
D. 1700

LIBRARIUS
SACR. PAL. BIBLIOTHECAE

MAGISTRUS
D. 1700

IN FACULTATE
D. 1700

D. 1700
WISSENSCHAFTEN

IN
D. 1700

VERLAG

DE
IVRE CONVENTIONALI
SACRORVM DIRIGENDORVM
DISPVATIO.

ARGVMENTVM TRACTANDORVM.

Iam hodie mensis est, cum dissertatione de Iure maiestatis sacrorum dirigendorum publice proposita, summos ex Iurisprudentiæ studio honores more maiorum, rituque solemnî ac cerimonîa tuebamur. Contigerat autem illud tunc nobis præter cogitationem nostram, ut cum in animo haberemus omnia, quæ disputari de Iure sacrorum utiliter possent, consignandi, cre-

A

sceret

sceret libellus in nimiam magnitudinem adeoque reprimendum potius, quam producendum volumen esset. Quæ causa fuit, quam ob rem de iure maiestatis tantum exponeremus, & quæ supererant ad aliud otium reservaremus, alteramque de eodem argumento disputationem proxime prodituram sponderemus. Itaque ut fidem datam liberemus, & rationem reddamus occupationum nostrarum his, quorum interest, alteram nunc lubet disputationem proponere, eandemque tractare materiam, de qua dubitari, disceptarique ac dici in utramque partem aliquid non absurde potest. Quæ in re ita versabimur, ut primo quidem, quæ ad conventionalia iura societatis doctrinam a Christo & Apostolis traditam profitentis pertinent, expediamus; deinde de ipsa iurium sacrorum ad alios translatione fusius enarremus; denique his omnibus ea, quæ adversus aliorum sententias dicenda videbuntur, breviter subiungamus.

SECTIO

SECTIO I.

DE

IVRIBVS SOCIETATIS SACRORVM
CAUSA CONCILIATAE CON-
VENTIONALIBVS.

§. I.

IVRA SACRORVM CONVENTIONALIA
QVID SINT?

Iura Sacrorum ut §. XVI. dissertationis de I. M. Sac.
dir. innuimus, in maiestatis & conventionalia, quæ
vulgo collegialia appellant, non inconcinne distribuuntur.
Illa sunt, quæ vi summi imperii imperantibus attribuun-
tur, hæc autem, quibus ipsa utitur societas & ab ipso
cetero sacro ad alios, quicumque demum illi sint, sæpissime
transferuntur. Sed quoniam potiores partes iuris sacro-
rum maiestatis in superiori libello tradidimus, nunc de
diversis iurium conventionalium speciebus copiosius, &
ex instituto exponemus. Et primum quidem dubitari
omnium minime potest, ecclesiam peculiaribus uti iuri-
bus, iis nempe quæ ad finem communem spectant, id est,
ut secundum divinarum literarum ductum & ad præce-
pta Iesu Christi, qui primus hanc societatem instituit,
suisque ornavit iuribus, publice Deo serviat, eumque
revereatur. Nam si quæ in civitate societates sunt sive
simpliciores sive magis compositæ, sive litterariæ sive
merca-

mercatoriae, omnes ac singula peculiari diversoque iure fruuntur, adeo ut omnia licita partibus cuiuscunque communitatis sint, sine quibus finis cuius obtinendi causa coaluerunt, servari non satis commode potest. §. XII. *diff. inaugural.* Iuvat in hanc rem laudare venerabilis aetate, fama, meritis viri CHRISTOPH. MATH. PFAFFII *Instit. Iur. Eccl.* Licet utique inquit, qui in societatem quandam coiere, pro ea etiam, quam lex naturalis nulla determinat & restringit, libertate in collegium quoddam coire, ibique cultui divino vacare, atque dein circa administrationem disciplinae collegialis ordinemque in conventu servandum per modum pacti, per modum conventionis, per modum confederationis leges ecclesiasticas condere, ad quas servandas omnes se sua sponte obligant, paenisque etiam pactitiis atque conventionalibus sese subiiciant* *u. τ. λ.*

* *Lib. V. cap. 3. §. 20.*

§. II.

ENARRANTVR IVRA CONVENTIONALIA

NEMPE

α) IVS DOCENDI ET ADMINISTRANDI
SACRAMENTA.

Itaque si numerum inire iurium velimus, quae attribuenda ecclesiae sunt, tot fere iura esse existimamus, quot sunt actiones & media, quae ad finem obtinendum necessaria esse videntur. Nimirum cum ecclesia corpus quoddam sit ex pluribus partibus constans, necesse primum

mum est, ut ad eam conservandam conventus sacri instituantur, in quibus alii, quos doctores adpellant, de rebus sacris pro concione dicant & initiationis & eucharistiæ sacramenta rite administrent, alii autem qui auditorum nomine veniunt, verbum divinum devote audiant, precesque cum tota ecclesia ardentem coniungant, foederisque baptismalis memores sint, et sacra eucharistia ad animi vires spirituales conservandas augendasque salutariter utantur *.

* Col. III. 16. Rom. X. 14. Iacob. I. 21 - 25.

§. III.

§) IVS ELIGENDI CONSTITVENDIQUE VERBI
DIVINI MINISTROS.

Iam cum vel maxime ad docendum Christi sermonem & administranda sacramenta opus esse doctoribus rerumque divinarum dispensatoribus videatur: penes ecclesiam facultatem quoque esse constat eligendi constituendique verbi divini ministros. Quemadmodum autem olim Deus aliquando immediate ut prophetas plurimos V. T. & in novo apostolos vocaverit; ita hodie mediate per ecclesiam fit, quod ex natura etiam, & indole ecclesiae patet, quippe cui, ceu sponsae bonorum spiritualium administratio adeoque constitutio eorum, qui eiusmodi bonorum dispensatores esse debent, merito concredita censetur *. Neque enim deteriori conditione ecclesia est, quam aliae societates, aut collegia, quibus integrum est communi suffragio, qui rebus suis præfint, eli-

eligere. Deinde omnibus & singulis iniunctum est curare, ne ecclesie pro pastore lupus pro doctore corruptor proficiatur; hinc neutiquam sacro cœtui denegandum ius est, probandi spiritus, num a Deo sint, & ministros removendi segregandique, si quid est, quod in vita aut doctrina desiderari iure possit.

* *Math. XVIII. 17. 1 Cor. IV.* Accedit etiam veteris ecclesie praxis. *Aclor. I. 15. VI. 2.* Ceterum sunt quedam iura conventionalia, que pro diversitate fundamenti, ex quo hauriuntur, maiestatis esse possunt. Ita in constitutione verbi divini ministrorum diversæ partes tum Principis tum membrorum ecclesie sunt. Magistratui nempe suprema totius negotii directio, confirmatio, investitura, & quæ reliqua sunt eiusdem generis conveniunt, eique vel maxime incumbit curare, ut omnia ordine & decenter fiant, & homines eligantur idonei, qui suo rite fungi munere possint. Ipsi vero partibus ecclesie facultas competit cognoscendi, & iudicandi de doctrina itemque de vita & moribus eorum, qui muneri sacro destinantur. Utuntur etiam iure suffragii, eoque tum *approbationis*, quod vocant, si quem idoneum ad recte administrandum grave officium, iisque donis instructum indicaverint, ut aliis viam monstrare salutis queat, tum *reprobationis*, si quid est, quod repugnare moribus atque doctrinæ a Christo traditæ videatur. Itaque quamvis hodie magna varietas pactis, concessionibus consuetudine firmata in eo genere deprehendatur, ut Sect. II. pluribus demonstrabitur: cavendum tamen est ne pars quedam sua potestate, quam iure divino & humano habet spoliatur. Pertinent huc, quæ Vir summus HENR. 2 COCCETI, & ICTorum olim facile princeps, habet dissert. *de fundata in territorio, & plurium locorum concurrente potestate.* Tit. III. §. 22. *Tempore gentilium Imperatorum inquit, Christiani sub imperio Romano viventes sibi ipsi Antifites suos eligebant, nec tamen ideo desinebant esse in potestate Imperatorum Romanorum. Ius enim eligendi antifites, si alii id competat, non tollit summam potestatem, a qua longe plura abesse possunt.*

§. IV.

2) IVS ELIGENDI CONSTITVENDIQVE 'ΕΠΙΣΚΟ-
ΠΟΝ SIVE INSPECTOREM.

Qui constituti ab ecclesia verbi divini ministri omnes inter se sunt æquales, discrimenque quod inter episcopos & presbyteros deinceps intercessit, plane ignorat scriptura*; tantum abest ut uni ἐξουχίη quædam civilis aut omnino imperium in reliquos concedatur. Potest autem pro diversitate munerum, quibus dispensatores arcanorum divinorum funguntur, diversitas esse & inæqualitas; minime autem cum imperio in alios coniuncta. Nempe ecclesia uni alterive ministrorum, qui ætate & prudentia reliquis præstat, hoc iniungere potest, ut non tantum, quod præcipuum munus est, doceat alios, erudiatque ad pietatem, sed etiam ad vitam & mores illorum, qui CHRISTO nomen dederunt, suæque commissi curæ sunt, diligenter attendat, eorumque res inspiciat, & ordinet, ut omnia ἐυχημένως καὶ κατὰ τὰ ἔνσιν secundum PAVLI monitum 1 Cor. XIV. 40. fiant. Itaque nihil obstat, quo minus uni inspectio quædam in alios pastores & presbyteros conferatur; quo ipso nihil inspectoribus vindicatur, quod cum imminutione iurium, quæ aliis competunt, coniunctum esse videatur**. Societati autem in constituendo inspectore vel maxime cavendum est, ne de omni iure suo concedat*** aut diversæ religionis homini supremam curam committat, qui tum ratione intellectus & eruditionis, qua ornatum illum esse decet, tum ratione

ratione voluntatis & virtutum, quibus eum instructum esse oportet, provehere felicitatem ecclesiæ & amplificare nequeat.

* *Act. XX. 28. 1 Timoth. III. 1.*

** Ita præter alios HENRICVS DODWELLVS Episcopus immunes a potestate magistratus asserit, quem errorem profligavit I. FR. BVDDEVS *Diff. de origine & potestate Episcoporum contra Henr. Dodwellum §. 39. & 45. seq.*

*** Non enim ita id accipere quis debet, quasi ecclesia de omni suo iure cedat, si uni, alterive ius dirigendi sacra attribuat; quin potius singuli supremam curam & inspectionem etiam in ipsos inspectores retinent, quod ex fine & salute singulorum facile intelligitur. *Gal. VI. 4. 5. Το δε έργον εαυτού δογμαξίται εκαστος, και τότε εις εαυτὸν μόνον τὸ καινήματα ἔξει. και οὐκ εις τὸν ἕτερον. Ἐκαστος γὰρ τὸ ἴδιον Κογρίον βασάζει. Expleret autem suum quisque opus, ita demum in se ipso tantum quod gloriatur habebit non in altero. Nam suum quisque feret onus. Adde 1 Thess. V. 21. 1 Iob. IV. 1. 2. 3.*

§. V.

§) IUS VISITANDI REFORMANDIQUE ECCLESIAS.

Quod si porro innotescat, corruptum esse ecclesiæ statum, erroresque gliscere, qua doctrinam, aut mores invalescere pravos; res ipsa & ecclesiæ salus postulat, tempestive ut hisce morbis adferatur medela. Inde novum societati ius oritur, emendandi, corrigendique ecclesiæ corruptelas, quod ipsum ius reformandi ecclesiæ vocari solet. Et de doctrina quidem observandum est, eos qui ex imbecillitate errant, aut in vitia & erro-

res

res ducti sunt, omni mansuetudine in rectam viam revocandos esse; hos autem, qui resipiscere & ad frugem redire nolunt, doctrinasque suas & *καινοφωσίας* adversus ecclesiae statum, fideique confessiones pertinaciter defendunt e societate esse plane eiiciendos. I Cor. V. 13. *ἐξαιρέτε τὸν πονηρὸν ἐξ ὑμῶν αὐτῶν. Auferte malos de medio vestrum.* Tit III. 10. *ἀρετικὸν ἄνθρωπον μετὰ μίαν καὶ δευτέραν νοθεσίαν παραιτῆ. Εἰδὼς ὅτι ἐξεραπταγὸ τοῦτος, καὶ ἀμαρτανεῖ ὡν ἀνοικατάκριτος. Hereticum hominem post unam alteramue admonitionem delinato, sciens eum perversum esse, & ita peccare ut ipse a se ipso damnatur.* II. Tim. III. 1.-5. Corruptelis autem quoad mores obviam iri potest, si disciplina ecclesiastica rite administretur, quam ipsam ecclesiam propriam esse deinde §. VII. apertius declarabimus*.

* Vindicavimus §. X. *Diff. inaug* summo imperanti ius maiestatis legum ferendarum, quæ ut accurate servantur reipublicæ vel maxime interest. Itaque cum Principis sit dispicere, an leges observentur; ipsa officii, quo funguntur, ratio postulat, ut eodem iure tum visitandi, tum reformandi ecclesias utantur. In qua quidem re violenter agere, aut quod naturæ & indoli religionis repugnat, iugum imponere conscientis nequit; sed malo, in quantum Reip. salus & securitas efflagitat, mederi.

§. VI.

ε) IVS SYNODOS CONVOCANDI ET COMPONENTI SYMBOLA.

Sæpius porro contingit, ut de fide & disciplina ecclesiastica graviore controversiæ orientur, cit. loc.

B

§. XII.

§. XII. ad quas conspiciendas optimum olim medium visum fuit institutio conciliorum, in quibus viri pii & prudentes invocato rite numine divino, collatisque omnium suffragiis secundum divinarum litterarum ductum dispi- cerent, quid cœlesti doctrinæ esset conveniens, & ita lites obortas componerent. Ita ut hoc utamur concilium illud Hierosolymitanum ab apostolis ad componendas ecclesiæ Antiochenæ controversias habitum est, quodve omnium primum esse argumentis asserunt ISAACVS CASAVBONVS * RICH. MONTACVTIVS ** & CASP. ZIEGLERVS ***. In hac igitur congregatione primum eligere eos, qui toti concilio præsent, ecclesia potest; deinde vota colligere, & si inter ipsos tum de doctrina, tum de reliquis controversiis, quarum dirimendarum causâ in peculiarem hanc societatem coierunt, convenerit, symbola, fideique confessiones ad cœlestis doctrinæ analogiam compositas condere; ita tamen, ut singula deinde societatis membra ad ductum scripturæ omnia explorent, iisque, quæ in synodis peracta sunt, suffragentur. In componendis autem controversiis levioribus, ut de his aliquid addamus, arbitri possunt libera partium voluntate eligi, qui iudicis munus suscipiant, finemque arbitrio suo controversiæ imponant, quam optimam litium tollendarum rationem in prima fuisse ecclesia, novi fœderis loca satis superque testantur* ***. *Quamquam alias PVFFENDORFIVS inquit l. c. collegio in membra sua circa illa negotia, quæ extra finem eiusdem posita sunt, iurisdictio non competat, nisi quantum forte a summo imperio civili delegatum*

tum

tum sit; id tamen salvo si immo imperii iure fieri potest, & sepe solet, concordie eo melius in collegio servandae, ut obortae inter membra collegii lites per interpositionem, & arbitria reliquorum e collegio componantur.

B 2

§. VII.

* *Exercitatione XV. contra Baronium num 9.*

** *In Originibus ecclesiasticis Part. II. p. 157. edit Lond. d. ao. 1648.*

*** *De Iure maiestatis L. I. c. XV. §. 2, & 3.*

**** *Huc facit illud PAULI 1 Corinth. VI. 1. seq. Ceterum quae sunt in conciliis summorum Imperantium partes, iam exposuimus c. 1. §. XII. quibus hoc unicum lubet addere, posse imperantem, si qui de rebus sacris inter se disputent, & nimio fervore abrepti modum excedant, omni disputationi, concertationique limites praescribere, eosque, qui officii sui immemores sunt, poenis coercere. Saepissime enim iutili eiusmodi contentione, & concertatione in disputando pertinaci non religio tantum, sed ipsa reipublicae salus in periculum adducitur. Itaque iam olim hoc observatum ab imperatoribus esse Lex. II. Codicis Theod. de his qui super religionem contendunt, comprobatur. Nulli egresso ad publicum vel disceptandi de religione, vel tractandi, vel consilii aliquid deferendi pateat occasio. Et si quid post haec gravi ausu atque damnabili contra huiusmodi legem veniendum esse crediderit, vel insistere motu pestifera perseverationis audebit, competentis poena de aliquo supplicio carceatur. Ad quam legem p. 112. edit Rit. quid verba ista disceptare de religione, tractare, consilii aliquid deferre, sibi velit explicat IACOBVS GOTHOFREDVS: nempe disceptare de Religione esse disputare cum adversario; tractare autem concionari apud populum, consilii tandem aliquid deferre idem esse, ac populo quid suggerere, vel ad audiendum vel ad dicendum. Pertinet huc vel maxime SOZOMENI locus Lib. VII. cap. VI. in fin. p. 711. edit. Vales καὶ τὰς ἐπ' ἀγορᾶς ἐρίδας, καὶ συνόδους ἀπηγόρευσε καὶ διαλέγεσθαι τὸν αὐτὸν τρόπον περὶ εἰσίας, καὶ φύσεως θεῶ, ἐν ἀκίνητον ἐποιεῖτο, νόμον θέμενος περὶ τῶν καὶ*

καὶ τῶν ἐπίσκοπων. Contentiones quoque, & cætus in foro fieri vetuit, utque de natura, & substantia Dei solito more disputare haud quaquam tutum esset, effecit lata lege, & pena in eam rem constituta. Loquitur autem de Theodosii Magni super hac ipsa re constitutione, quam more suo i. e. eleganter & docte interpretatur IAC. GOTHOFREDUS ὁ πᾶν. ad l. 6. C. Theod. d. hereticis.

§. VII.

IUS CANONES CONSTITUENDI, ET POENAS
CONVENTIONALES.

Ex principio, quod §. I traditum est, porro colligimus, unumquemque ecclesiæ socium obstrictum esse, obligatumque ad actiones suas communi societatis fini attemperandas. Vix autem alia dirigendi actiones hominum ratio suppetit, quam ut certa norma atque regula, ponatur, ad quam actiones in templis, & scholis dirigant, & exigant, & utrum eæ consentaneæ sint regulæ nec ne, iudicent. Opus itaque est legibus conventionalibus, quæ in patrio sermone willkühr sive ein willkührliches aus freyem Willen erkohrnes Recht, appellantur, in quibus ritus & cerimonie ad cultum sacrum spectantes ceteraque definiantur, & abrogentur rursus si noxia sint, mutantur denique & emendentur, prout id ecclesiæ finis postulare videatur. Optime in hanc rem s. PUFFENDORFIUS l. c. §. 39. *Habent præterea hoc omnia collegia non minus, quam ecclesie, ut communi consensu statuta condere queant, ad peculiarem eorundem finem spectantia, salvis communibus civitatis legibus. Ex quo genere sunt illa*

illa statuta, que Paulus Corinthis priori epistola cap. VII seq. commendat. Rituum vero, ad externum Ecclesiæ cultum spectantium, quorum complexus, & regula Græcis liturgia, Latinis missa dicitur, magna est varietas; & moderatio adhibenda, ne in apertam superstitionem degenerent, sed salubriter omnia, & in veram societatis salutem constituentur. Possunt ergo socii ferias, diesque pœnitentiales indicere, & quo ordine, tempore *, & loco in conventibus publicis cuncta agenda sint, quibus utendum hymnis, quæ themata populo dicenda & explicanda, assignare & constituere; deinde publicarum precum formulas præscribere, & quæ reliqua sunt generis eiusdem. In ritibus autem, quos, quia a Deo præscripti sunt, & ad ipsam religionem christianam pertinent, divinos adpellamus, nihil libertatis hominibus relictum est, nisi quod locum, tempusque agendi attinet, aut in aliis adiaphoris definire aliquid recte homines possint. Sed quo magis in cultu Dei externo observetur ordo, utile esse, & necessarium existimamus, ut quæcunque salubriter constituta sunt, pœnis quoque confirmentur. Equidem non ignoramus, pœnam, si proprie vocabulum intelligas, non a privatae fortis homine infligi, sed a publica auctoritate quadam pollente, sive is Deus, sive homo sit. Is enim potestatem pœnas infligendi habet, qui habet ius leges ferendi & secundum illas iudicandi, rationemque a nobis exigendi, cur leges migraverimus. At vero quemadmodum per conventionem leges, ita & pœnæ constitui sociales improprie loquendo

possunt, a quibus deinde pœnis non adeo diversa est disciplina ecclesiastica, quæ rectissime definitur sic, ut ponatur in ratione emendandi illos, qui vitæ morumque pravitæ, se vera & genuina ecclesiæ membra non esse demonstrant; id quod fit per admonitiones, increpationes, tandemque per segregationem, quam vulgo excommunicationem vocant. Nam quia omnes socii nihil agere debent, quod fini societatis adverteretur; sacro cœtui non potest vitio verti, si vel socium, tam male conciliatum a se segreget, vel certe, si spem emendationis relinquat, admonitionibus ad officium reducere allaboret.

* Non audiendi sunt, qui ius circa adiaphora maiestatis esse dicunt; neque in omnem partem recte se habent quæ Vir. Ill. de LUDEWIG asserit in *diff. de præcipuo principis Evangelicorum* cap. VI §. 3. quicquid lege divina non cautum in sacris, illud in iussu & arbitrato esse principis evangelici; & Vir Ill. IO. ERN. FLOERCKE in *prænot. iuris eccles.* omne illud ad supremam potestatem pertinere, quod in iure non determinatum sit. Hinc melius rationes subducit N. H. GUNDLINGIUS *Jur. Nat.* cap. XXXVI. §. 46. *Et si adiaphora videntur mutationi obnoxia, non consequitur tamen, ut hæc ab arbitrio principis in civitate pendeant. Externus sine adiaphoris invenitur nullus cultus, quorum electionem liberam qui tollit, libertatem religionis quam tamen probat penitus subruit.*

§. VIII.

n.) IUS COLLECTANDI.

Sed ne id quidem prætermittendum videtur, quod cum ad externam ecclesiæ ædiumque saerarum conservationem, colligendamque, quæ opum indigis confertur, stipem,

stipem, denique ad alendos sublevandosque eos, qui aræ dant operam * erogationibus communibus opus sit; ipsi quoque ecclesiæ ius exigendi collatitiam pecuniam, five ius collectandi quod vocant, competat. Ita in veteri ecclesia iis, qui facultatibus exhausti, ad victum quotidianum, vitæque necessitates expediendas collata dona esse testatur PAULUS **. Quæ ipsa collatio non quemadmodum in Republica cives, pecunias ferendis reipublicæ oneribus necessarias conferunt, sed libera foriorum voluntate & ut PAULUS modo nobis laudatus ait: *ἐνασος καθὼς προαίρεται τῇ καρδίᾳ, μὴ ἐκ λύπης, ἢ ἐξ ἀνάγκης*, prout quisque animo destinavit, non ægre aut invitus ***. SAMEL PUFFENDORF l. c. Est quoque, ait, ecclesiis, sicut aliis collegiis aliqua potestas collectandi, seu colligendi stipem, ad sustentationem ministrorum, & pauperum, haud quaquam tamen gemina potestati imperandi tributa, quæ summis imperantibus civilibus competit, cuius vi illa etiam ab invitis exigi possunt; sed ultro neam fidelium liberalitatem præsupponens, ac iustitiæ & humanitatis officium comitans, quod operantis mercedem solui & egenos sublevari imperat. Quodsi ergo ecclesia tanquam universitas proprietate honorum ornata sit, providi & circumspecti esse focii debent in eloçanda ecclesiæ pecunia vel prædiis, omniaque in verum ecclesiæ commodum utilitatemque expendere. Itaque penes ipsos potestas est, res ecclesiasticas ad usus temporales quoque adplicandi, si id efflagitare ecclesiæ salus, utilitas & honor videatur; i. e. alienatio, quam barbaro vocabulo *secularisatio*

sationem vocant, & in sacro collegio ex æquo & bono admitti potest, quicquid vulgo in contrariam partem, qui de consecratis Deo rebus disputant, adferre soleant ***.

* *1 Corinth. IX. 13.*

** *Corinth. XVI. 1. 2. Q. S. F. TERTULLIANUS in Apolog. c. XXXIX. PUFFENDORFIUS de Habitu R. C. ad vitam civilem §. 31. in fine.*

*** *II. Corinth. IX. 7.*

**** Notissimæ sunt, quibus hodie principes devincire solent, formula: Wer die geistlichen Güter nimmt, dem soll Leber und Lunge im Leibe verzehren. Item, Wer das thut, den soll Gottes Hand mit Armuth, Krankheit, Schmach und Schande strafen. Quas execrationes in quibusdam monasteriis se vidisse refert P. PETERIUS *de Monasteriis* §. 74. De ipsa secularisatione fufius exponit ut alios omittamus COCCEIUS *ò πρᾶvo diff. de evocatione sacrorum sect. III. §. 23. seq.*

§. IX.

IMPERANTES IURA CONVENTIONALIA ECCLESIAE DENEGARE NEQUEUNT.

Atque hæc fere iura sunt, quæ concedenda sacro cœtui doctrinam religionis christianæ profitenti, quæ nisi tyrannidem concupiscere aut quod de Imperatoribus ethnicis novimus insidias frueri ecclesiæ velint, denegare principes minime possunt. Imperanti quidem omnia licita sunt, sine quibus salus & tranquillitas publica servari nequit; sed quæ ad ipsas in republica conciliatas societates, earumque interiorem naturam, & ind-

indolem pertinent, sibi tribuere haud potest. Ita in societate a mare & femina inita, deinde in paterna & herilli, ut his utamur, varia iura sunt, veluti ea facere, quæ ad liberos procreandos pertinent, liberorum actiones dirigere, operisque servorum ad suam utilitatem promovendam uti, & quæ alia sunt generis eiusdem, quæ omnia si quis imperanti insolenter tribuere vellet, non dubitandum esset, quin omnem cum sensu rationem citrassè omnibus videretur. Quod si interdum pauci sint principum, qui sua rite uti potestate didicerunt, aut si quis ex illis sua, qua circa sacra pollet potestate abuti velit, non leve quidem, quod patienti ferre decet animo, in ecclesiam redundabit incommodum; at enim tum Deo ecclesiæ tutela committenda, qui servabit illam, & pericula quævis ab ea depellet, quantumvis insaniant furore, qui eam deletam & pessumdatam prorsus cupiunt. Quemadmodum autem limitata Principum potestas in sacris est, ita nec iisdem, ceu rerum dominis eripienda, quibus pollent, iura sunt, ut ecclesiæ saluti consulatur. Iis ergo, qui ad societatem sacram se applicarunt, cavendum est, ne, quæ ad iurisdictionem pertinent, arroganter sibi tribuant, & in causis conjugalibus, ut his maxime utamur, cognoscant & iudicent, sed principi potius, cuius est de rebus civilibus iudicare, hæc omnia relinquunt. Aperte atque ingenue de hac re Lutherus in libro Germanico von Ehe-Sachen*. Ich wehre mich fast, sunt verba, russe und schreye man sollte solche Sachen der weltlichen Obrigkeit lassen. Et deinde, es kan

mand leugnen, daß die Ehe ein äußerlich weltlich Ding sey, wie Kleider und Speise, Haus und Hoff weltlicher Obrigkeit unterworfen, wie das beweisen so viele kays-ferliche Rechte darüber gestellet. So finde ich auch kein Exempel im neuen Testament, daß sich Christus oder die Apostel hätten solcher Sachen angenommen, ausgenommen, wo es die Gewissen berührt hat, als St. Paulus Corinth. VII, und sonderlich wo es die Ungläubigen und Unchristen betrifft.

* Tom. IV. Altenb. pag. 371 seq.

SECTIO II.

DE

TRANSLATO IVRE CON- VENTIONALI.

§. I.

TRANSLATIONIS DVPLEX INPRIMIS CAUSA EST.

Quoniam quæ sit societatis sacrorum causa conflata ratio ac natura satis demonstratum est, intellectumque, alia esse Iura quæ principi, alia quæ sacro cœtui tribuenda videntur; restat, ut, quomodo ad alios transferri socialia iura possint, curatius ostendamus. Huius autem translationis non una adferri causa potest.

Pri-

Primum enim quod in fine dissertationis inauguralis diximus, fieri potest, ut societas, si confusa sunt omnia & perturbata, se communi iuvare consilio nequeat, hinc aliorum implorare auxilium, ut ad ordinem se referat, eumque servet, cogatur. Deinde, ne finis quidem societatis qualiscunque facile obtinetur, nisi uni pluribusve id negotii detur, ut de mediis ad finem adsequendum necessariis dispiciant; quod si quis alius eleganter ut solet omnia IO. GOTTL. HEINECCIUS demonstrat*. *Quemadmodum, inquit, periret procul dubio navis, repleta quantacunque hominum turba, nisi illa multitudo communem salutem permetteret uni gubernatori, perito rei nauticæ & omnia acturo, ut navem ex hieme marique scopulose servet: ita fieri non potest, ut tot hominum myriades, quæ in tam magnam societatem coalescunt, ex tam gravibus procellis civilibus, quæ quotidie ingruunt, ad incolumitatem perveniant, nisi ab uno pluribusve regeantur. Quæ verba etfi ad civitatem proprie pertineant, accommodari tamen ad societatem sacram posse palam est. c. I. §. XVI. not.**

* *Element. Juris N. & Gent. L. II. not. §. CXV.*

§. II.

IVRA CONVENTIONALIA AD QVOS TRANSFERANTVR?

Diversa autem transferendorum Jurium socialium ratio est. Alia enim consociatio hominum christianorum & Societas ipsa retinet, alia sacrorum antistitibus, alia denique

iis cedi possunt, ad quos delatum in civitate summum imperium est. Quod Imperantes attinet, de quibus in iure gentium plenius dicitur, subiectum summi imperii proprium non semper uno eodemque se habet modo. Interdum enim summa potestas penes unum est hominem, unde Monarchia, interdum penes concilium ex selectis civibus constans, unde Aristocrazia, aliquando penes concilium ex universis patribus familias compositum, unde Politia sive Democratia; quatenus vel unius vel plurium vel universæ multitudinis decreto voluntates suas cives submiserunt. Itaque prout in civitate hæc illave regiminis ratio est & forma, translatio quoque iurium & cessio ab Ecclesia fieri potest.

§. III.

IVRA CONVENTIONALIA IMPERANTIBVS PRÆ
RELIQVIS OMNIBVS CEDENDA SVNT.

Quamvis autem cuiusque communitatis arbitrio relictum sit, quem demum rebus suis præesse, & a quibus dirigi actiones suas velit; gravissimæ tamen rationes exigere videntur, ut cæteris Christianorum vel maxime iis, qui principes civitatis sunt, & summa præditi potestate se suaque iura tradat*. Nam quod fusius demonstravimus, imperanti ius maiestatis sacrorum dirigendorum tribuitur, & vi summi imperii utuntur iure inspectionis & advocatiæ, quam vocant, deinde religionem naturalem ** conservandi propagandique, tum legum ferendarum, definiendique causas

causas & lites in cœtu sacro ortas, porro confirmandi factorum antistites & quæ huius generis alia sunt. Tum vero ipsa congregatio ad maiorem securitatem provehitur & infidelium persecutiones metuere desinit, si capita ciuitatis eam regendam suscipiant. Tandem vero suspicari & animo præsumere licet, eum ipsum, cui cives securitatis fruendæ causa se submiserunt, nihil facile omisurum, quo secunda esse, salva & incolumis sacra conciliatio queat. Ex quibus omnibus adeo solutum est intelligere optime sibi consulere socios, si eos, qui rerum potiti sunt in ciuitate, eligant, ad quos iura, quæ ipsi conservare tuerique haud possint, lubentes transferant***.

* Itaque alia iura socialia sunt, quæ ipsa retinet ecclesia, alia quibus factorum antistites legatiquæ Christi utuntur. Hæc inter excommunicatio minor s. potestas arcendi, quos scelerum factorum non poenitet, usu eucharistiæ refertur. Sed quoniam in potestatis huius exercitio affectibus pravis sæpe indulgeant verbi divini ministri, occasionem hinc captantes vexandi quibus male cupiunt, reliquos impune dimittentes, consultius est, ut hanc quoque potestatem his qui summo magistratui præfunt, ecclesia largiatur.

** Ceterum quod publice affirmavimus tum, cum defendendam suscipereamus dissertationem inauguralem, nunc iterum profiteamur; scilicet diversam esse curam religionis naturalis & Christianæ. Illam quidem ad ius maiestatis pertinere, quoniam sublata religione naturali ipsa publicæ securitatis fundamenta convelli atque convelli necesse est, hanc autem ad iura conventionalia. Spectare huc videtur illud SOCRATIS Lib. I. c. III. *Ἀλλὰ κωνσταντῖνος ὁ βασιλεὺς τὰ τῷ Χριστῷ Θεοῦ πάντα ὡς Χριστιανὸς ἐπειράττεν ἀνεγείρειν τὰς ἐκκλησίας κ. τ. λ.* Et Constantinus quidem Christi religionem amplexus, cuncta agebat tanquam Christianus; templa extruens &c.

*** Quod

*** Quod ipsum nobilissima illa dogmatum atque institutorum mutatio quæ vetusto vocabulo reformatio appellatur, satis superque probat.

§. IV.

IVRA CONVENTIONALIA AD IMPERANTES
 TRANSLATA SVNT CONSENSV ECCLESIE
 VEL EXPRESSO VEL TACITO.

Ad caput rei autem ut veniamus, de quo permulta sunt variaque & theologorum & Ictorum sententia, Imperantes iura ista, quorum partes sectione prima tradidimus, sibi tribuere non aliter possunt, quam si ipse Christianorum cætus unanimi consensione sive expressa sit, ut in scholis loquuntur, sive tacita lubens ad eos volensque transferat. Nam, quod plenius diximus, iura socialia ipsi ecclesie ex natura sua atque indole conveniunt *. Itaque Imperanti non licet iisdem uti fruique nisi ipsa ecclesia de iure suo sua sponte aliquid detrudere velit, id quod ex natura dominiæ facili negotio constabit. Quodsi itaque status imperii & quicumque imperium in republica habent, iuribus istis in rebus sacris utuntur, non potest dubitari, quin hæc omnia ex iure ecclesie cesso, non vi summi imperii acquisiverint. Cum enim Christianæ religionis affectatores, propter magnitudinem societatis, in quam tot myriades hominum coaluerunt, iura tueri sua & conservare, deinde propter varia sociorum studia, inclinationesque diversas, quid utile aut noxium sit curare vix ac ne vix quidem potuerint; neces-

necessitate quadam coacti, communisque finis ecclesiae obtinendi causa ius suum imperanti, & expresse & tacite concefferunt.

* Pertinet huc aliquo modo Friderici III. Electoris Palatini verum & apertum, quod Imperatori Rudolpho II. reddidit, responsum, cum ipsi iniunxisset ut ab emendanda religione desisteret. Darauf habe ich verordnet, Ew. Kayserl. Majestl. zuver, und ehe ich abgetreten bin, in der Person vermeldet, daß in Gewissens und Glaubens Sachen ich mehr nicht als einen Herrn, der ein Herr aller Herren, und König aller Könige ist, erkannt. Des Sinnes und Meynung bin ich noch, und sage deswegen, daß es nicht um einen Koppen voller Fleisch zu thun, sondern daß es die Seele, und Seligkeit belanget, die habe ich von meinem Herrn und Heylande Christo im Befehl, bin auch schuldig ihm dieselbe zu verwalten, daher kann Ew. Kayserl. Maj. ich nicht gestehen, daß Sie, sondern allein Gott, der sie erschaffen, darüber zu gebieten habe. Vid. *CORTREII Observat. ad Pac. Religios.* p. 77.

§. V.

TRANSLATIO IVRIVM CONVENTIONALIVM IN-
PRIMIS CONSTANTINI M. ET REFORMA-
TIONIS, TEMPORIBVS FACTA EST.

Quod ut dilucidius intelligi possit, lubet nunc distributius enodare & quo tandem modo iura ecclesiae ad Principes venerint copiosius tradere. Tempore Constantini M. (nam priora tempora silentio transimus)* mutata orbis Romani facie, ecclesia, quae fugere & latere ut plurimum, aut omnes malorum iniurias perpeti huc usque fuera coacta, in libertatem vindicata rebus omnibus florere subito est visa. Atque tunc temporis cura re-
rum

rum sacrarum unanimi consensu, presbyterii, populique Christianorum Imperatori maximam partem data est. Cuius quidem rei testimonio esse tum SOCRATES ** tum EVSEBIVS *** possunt, *συνεχως*, inquit Scholasticus, *δὲ καὶ τοὺς βασιλεὺς τῆ ἰστορίᾳ περιλαμβανόμεν, διότι ἀφ' ἧ χειρῶν ἤρξαντο, τὰ τῆς ἐκκλησίας πράγματα ἤρτητο ἐξ αὐτῶν.* Sed & ipsos subinde imperatores in hoc opere perpetuo includimus, propterea quod ex quo illi Christiani esse ceperunt, ex illis rependerunt res ecclesiasticae. Quæ verba quid sibi velint, ex iis, quæ Constantinus Imperator in convivio recipiens aliquando episcopus teste Eusebio asseruit, haud difficulter intelligitur: *ἀλλ ὑμεῖς μὲν τῶν εἰσῶ τῆς ἐκκλησίας. Ἐγὼ δὲ τῶν ἐκτος ὑπο θεῶ καθεσταμένος ἐπίσκοπος ἄν εἶην,* sed vos quidem eorum quæ sunt in ecclesia, ego vero eorum, quæ sunt extra ecclesiam episcopus a Deo constitutus esse videor. Deinde vero restitutus a Luthero sacris & secuta Dei immortalis nunquam tacendo beneficio litterarum *παλιγγενεσία*, Principes Evangelici iura, quæ in ipsos cadere poterant, conventionalia consensu populi occuparunt. Cum enim LUTHERVS, MELANCHTON, ZWINGLIVS, viri sine controversia maximi, ecclesiam emendare, eamque ab erroribus Romanensium tum docendo, tum scriptis repurgare suis instituerent, Pontifice quidem & clero universo cum Imperatore ad eos opprimendos conspirante, hos omnes in fidem suam tutelamque acceperunt Principes, & magistratus qui ad religionem a Luthero repurgandam transferant. Itaque eadem

dem fere ratione, quemadmodum Constantini temporibus factum novimus, christianorum cohors summa animi cum voluptate se suaque iura tradiderunt. Videbant nempe si qui supererant purioris doctrinae affectu, eum esse rerum suarum statum ut propter miracula, imagines, reliquias, sanctorum cultum ac tandem Papae dominationem ac monarchiam aurea ipsa aetas & τῆς ἐκκλησιαστικῆς ἀκμῆς, qualis primo post Christum natum fuit, redire vix ac ne vix quidem possit. Ingemiscebant ergo tristissima sacrorum conditioni, sibi que reges educatores & eorum principes feminas & nutrices exoptabant, quo facto occupatis a principibus occultis ecclesiae votis feliciter deinde omnia peracta, & iura ne ullius quidem horae mora interposita, tradita sunt.

* Christus salvator quamdiu inter mortales degit ipse ecclesiae praefuit, sancte tamen & moderate, ut amoris potius quam imperii speciem praeseferret. Sequenti autem tempore ab ipsa ecclesia iura conventionalia communi consilio in quantum temporis tristissimi ratio ferebat, servata sunt. Eminere quidem ex presbyterio quidam coeperunt qui ἐπισκοποὶ, ἡγεμόνοι vocabantur, Act. XV. 22. Ebr. XIII. 7. it. XVII. 24. quibus in reliquos eiusdem urbis inspectio data est, non autem ut gregibus imperantes, sed ut ovilis exempla, quod testatur PETRVS I Epist. V. 3. add. I Cor. III. 5. 2 Cor. III. 5. Nam ecclesia presbyteros suos elegit, vid. Act. VI. 6. XIV. 23. socios male conciliatos eiecit, I Cor. V. & quaecunque ad ornandam societatem pertinere visa sunt, ipsa ordinavit. Sed cum de iure translato ad imperantes non ad presbyteros aut ad episcopos disputemus reliqua quae huc pertinent volentes praetermittimus.

** In Proem. Lib. V. Histor. Eccl. p. 259.

*** De vita Constantini M. cap. XXIV. p. 536. qui optime addit, ἀκλόηθα δ' οὐ γὰρ λόγῳ διανοόμενος τὰς ἀρχομένους ἀπαντας ἐπεσκόπει, πρὸς τρεπευε ὅση περ' αὐτῆς ἡ δύναμις τὸν εὐσεβῆ μεταδιόκειν βίον. Secundum hac dicta, cogitans quid factu opus esset, ut episcopum se gessit erga omnes subiectos impellens eos quantum poterat, ut religiosam vitam instituerent. Ex quibus omnibus palam est quomodo Constantinus suum episcopatum iis quidem verbis acceperit; scilicet de officio boni principis in convertendis ad respicientiam, fidem pietatemque civibus suis extra ecclesiam, hortatu, legibus, exemplo. Plura de episcopatu Constantini Magni vide apud VLR. HUBERVM de civitate l. v. l. p. 151. & quos laudavit VEDELIVM & FERRONIVM.

§. VI.

QVOD IPSVM PROBATVR TESTIMONIIS.

Neque vero, quæ de consensu ecclesiæ expresso diximus, eo sunt interpretanda, quasi omnes ac singulos mentem suam expressis verbis principibus declarasse arbitremur, cui quidem sententiæ assentiri novimus virum illustrem IO. VLR. CRAMERVM *, sed quod putemus alias societates sacrorum causa institutas exposte & aperte, alias autem tacite & per silentium iura tradidisse. Ita ut prius illud aliquot testimoniis evincamus & confirmemus, primum de Palatinis testatur vir dum viveret illustris HENR. a COCCII **, status ac Princeps, inquit, Evangelici superiore sæculo, durante ita contentione, cum passim defectio at nulla reformatio fieret, & eam urgentes non audirentur, sed ad supplicia atrocissima vel raperentur vel peterentur, ipsi in territoriiis suis, vigore potestatis suæ regalis reformare instituerunt. Idque

Idque summa modestia ac moderatione uti ex pluribus actis publicis perspicere contigit, non vero subditis coactis nedum eiectis, aut excarnificatis sed instantissime petentibus & urgentibus. Deinde de Saxonia tale testimonium perhibet V. LVDOV. a SECKENDORF. ***

*Illustri etiam hoc exemplo convinci possunt, qui reformationem ex principum libidine aut avaritia institutam esse criminantur. Fridericus enim cunctatus satis est, & ne obolum quidem ex optima illa Wittenbergensis ecclesie totius religionis sue primarie fundatione revocare, aut lucri facere voluit, omniaque potius in pristino statu conservare serio allaboravit. Mutatio ergo non nisi theologorum zelo & assensu plerorumque ex clero & populo peracta est. De reliquis terrarum incolis non est quod testimonia adferamus. Nam etiam si adferre non possimus; tamen nostra stabit sententia, cum certissimum sit, reliquos Evangelicorum minime rebus intercessisse; sed plerosque suum tacitos assensum præbuisse. Quod ipsum non obscure intelligi ex resolutione quæstionis potest: Ob vermöge des Religions-Friedens ic. die Macht Kirchen und Schulen zu reformiren, an der hohen Landes Obrigkeit hänge; imprimis ex iis, quæ pag. 755. **** apud ill. MEYERVM leguntur: Pertinent huc quoque quæ illustris de LVDEWIG habet *diff. de præcipuo Princ. Evang. c. V. §. 3.* *M* mor princeps sit reformationis Luthero doctore factæ, quæ non obtusa cæcibus, sed his urgentibus eam rogantibus inter gemitus & lacrymas per Deum, & divos indulta, suscepraque. Quibus omnibus subiungenda sunt, quæ CANZIVS*

disputat in *positionibus de vocatione ministrorum ecclesie* *****
 Et ZECHIVS in *meditationibus de iure reformandi* *****,
 qui duumviri iura ecclesie per pactum tacitum in prin-
 cipes translata esse demonstrant.

* *Diff. de Iure circa sacra &c.*

** *In Iurispubl. prud. cap. XVIII, Sect. 1. §. 26.*

*** *Lib. I Sect. LVII. §. 153. addit. 2. p. 276.*

**** *Tom. II. Act. pacis Westphal.*

***** p. 118. seq. etsi hic sententiam mutasse suam videatur in *iuris-
 prud. Theol.* p. 361. quam deinde in *disciplin. moral. omnibus* re-
 pudiat rursus & priori adeo suae opinioni adstipulatur.

***** p. 55. seq. & 138. f. seq.

§. VII.

IVRA PRINCIPVM CONVENTIONALIA IN LE- GIBVS IMPERII CONFIRMATA SVNT.

Verum operæ esse pretium existimamus ut quæ di-
 sputata a nobis sunt, legibus imperii & pace imprimis
 Vestfalica evincamus. Ita in transactione Passaviensi
 §. auf dem Artikel die Religion cautum est: Es sollen
 auch der ieszigen Kriegs- Ubungs- Verwannte auch sonst
 alle andern Stände die andern des heil. Reichs- Stände
 geistliche und weltliche, gleichergestalt ihrer Religion,
 Kirchengebraüche, Ordnungen, quorsum etiam transla-
 tio iuris conventionalis pertinet, und Ceremonien, auch
 ihrer Haabe und Güther, Landeuten, Renten, Zins,
 Gulten, Ober- und Gerechtigkeiten halber unbeschweret
 und

und sie derselben friedlich und ruhig gebrauchen und genießen, auch sonst in Unguten gegen denselbigen nichts fürnehmen, Deinde vel maxime huc facit articulus quintus eiusque §. 33. Instrumenti Pacis Cæsareo-Suevici; *Paçta autem*, ipsa verba sunt, *transaçtiones*, *conventiones*, aut *concessiones*, quæ inter tales immediatos Imperii status, eorumque status provinciales & subditos supra dictos de publico vel etiam privato exercitio religionis introducendo permittendo & conservando antehac intercesserunt, initæ & factæ sunt, eatenus ratæ, & firmæ manento quatenus observantiæ dicti anni MDCXXIV. non adversantur; nec ab iisdem nisi mutuo consensu recedere liceat, non attentis, sed annihilatis omnibus anni MDCXXIV observantiæ, utpote quæ in star regule obrineat, contrariis latis sententiis, reversalibus, pactis, quibuscunque transactionibus. pag. 17. edit. authenticæ Rec. Imp. nov.

* Quid? quod in §. 26. & subditorum quorundam catholicorum iura conventionalia firmata sunt; quidni adeo translatum hoc ius ad imperantes firmum maneret & ratum; „Quodsi quoque Augustanæ confessioni addicti in eiusmodi bonis ecclesiasticis mediatis dicto anno dieque a Catholicis realiter plene vel ex parte possessis iura præsentandi, visitandi, inspectionis, confirmandi, corrigendi, protectionis &c. &c. habuerunt, item parochos, prepositos ibi aluerunt, iura ista illis facta rectaque manebant.“ Et de in §. 31. „Hoc tamen non obstante statum Catholicorum Landstalli Vasalli & subditi cuiuscunque generis qui sive publicum sive privatum Augustanæ confessionis exercitium anno MDCXXIV. quacunque anni parte sive certo pacto aut privilegio, sive longo usu sive sola denique observantiæ dicti anni habuerunt, retineant id etiam in posterum vna cum annexis, quatenus illa dicto anno exercuerunt aut exercita fuisse
D 3 „pro-

probare poterunt. Cuiusmodi annexa habentur institutio
 Confistoriorum, Ministeriorum tam scholasticorum quam ec-
 cliaſticorum, ius Patronatus & cet.

§. VIII.

ADFERVNTVR AVCTORITATES

α) THEOLOGORVM.

Verum iuvat ea, quæ nobis de translato iure con-
 ventionali in mentem & sub calamum venire auctori-
 tibus corroborare & quæ dicta a theologis & iureconſul-
 tis confirmandæ opinioni noſtræ idonea ſunt, tradere.
 Eſt enim ſententia noſtra nova & inaudita videri viris
 harum rerum intelligentibus minime queat, tamen ob-
 tingere nobis lector facile poteſt, qui iugulari cauſam
 etiam bonam poſſe, niſi testimoniis firmetur, ſibi perſua-
 det. Inter ſacrorum antiſtites primum nominandi ſunt
 IO. GERHARDVS *, IO. FECHTIVS **, IO. GVIL.
 BAIERVS ***, IO. ABRAH. KROMAYERVS **** & AVG.
 CHRISTOPH. PFAFFIVS *****. Sed horum
 omnium verba adſcribere non fert inſtituti ratio. Ita-
 que unum alterumque eligemus. Kromayerus optime
 ita de iure noſtro, quod interpretati ſumus. Ad-
 paret non ſine eccleſie conſenſu poteſtatem eccleſiaſti-
 cam Principes accepiſſe. Sicuti enim hi, quod hiſtoria re-
 formationis ubique teſtatur nil ſine doctrina & conſiliis do-
 ctorum theologorum in rebus eccleſiaſticis agebant, ita laici
 quoque doctrina pauca theologorum quam divina ope reſtitue-
 rant, acq̄ieverunt, & cum his facile conſenſerunt, ut magi-
 ſtratus

stratus partes regiminis ecclesiastici exciperet, & potestatem ecclesiasticam administraret. Imo non potuerunt non consentire, nisi propriam negligere salutem voluere, cum iugi papalis per te si libertate per Christum pacta frui & uti debuerunt. Unde eo magis consensus tacitus qui non potuit non presumi, sufficit, si non expresse eum declararunt. Sed recitabimus imprimis verba quibus usus venerabilis meritis suis senex ***** cuius scripta & commentationes quæ ad hoc argumentum pertinent præstantissimas non negligenter nos pervolutasse ingenue profiteamur. Competunt imperantibus, inquit, iura sacrorum collegialia. Ecclesia enim tacito consensu necessario hæc iura principibus tradidit, atque principes suo quodam præcipuo iure ius sacrorum sibi arrogavere, quæ verba egregie explicat alio loco *****.

Es kann der Fall kommen, daß die collegia durch den ganzen Staat sich diffundiren, und derselbe ganz da entriert, daß sie selbst wegen ihrer Größe und Menge so vieler födaliüm, auch derer unter ihnen vorwaltenden privat Absichten, Unterscheid der Meinungen, Ungeschicklichkeit, Unart, unbändigen Wesens nicht im Stande sind sich gemeinschaftlich und collegialiter zu gouverniren, und ihre Anstalten zu befolgen, oder auch die eingeschlichene Abusus zu reformiren, und daß, wo sie solches entrepenirten, nachfolglich Unruhe darüber in dem Staat entsünde, ja daß die collegia selbst eben deswegen entweder das Exercitium ihrer Uhr-Recht deseriren, oder der Obrigkeit pacto vel tacito vel expresse überlassen.

* in

* in loco de ministerio ecclesiastico §. 106.

** in lect. theolog. in Syll. Disp. 43. §. 2. p. 493. 494.

*** in Compend. theolog. Part. III. c. IV. §. 3. n. c.

**** de potestate ecclesiastica p. 118. 119.

***** CHRIST. MATTH. PEFFIVS *Iur. Eccl. Lib. V. cap. II.*
§. 1. in fin. & in *Originib. eccles. p. 200.*

***** in den academischen Neben über das Kirchen-Recht. Cap. V.
§. 9. seq.

§. IX.

β) ET IVRECONSVLTORVM.

Sacri ordinis hominibus quos nobis suffragari diximus addere iuvat divini humanique iuris consultos, imprimis SAM. de PVFFENDORF* PHILIPP. EBERH. ZECHIVM ** NIC. HIER. GVNDLINGIVM *** VLRIC. CRAMERV M **** IO. GEORG. PERTSCHIVM ***** & ANONYMV M deductionis Hildesienſis ***** anno ſæculi quod vivimus triceſimo evulgata. Et GVNDLINGIVS quidem etſi pluribus verbis de hoc argumento haud expoſuerit, tamen quæ eius ſit ſententia ex iis perſpicere abunde licet, quæ loco nobis laudato tradit Illuſtris autem PERTSCHIVS nunquam nobis ſine honore & admiratione commemorandus primum quæ viſ ac potestas ſubiicienda ſit iuri collegiali, demonſtrat, & iura ipſa, quæ ad eccleſiam pertinent, breviter enarrat, deinde quo modo hæc iura principibus inter proteſtantes, ut plu-

plurimum tradita sint, ita egregie exponit §. XC. Si-
cuti ante reformationem clerus hæc iura una cum maiestati-
cis plerisque ad se traxerat; sic post Reformationem uti ma-
iestatica in sua plenitudine principibus quasi postliminio
restituta fuerunt; ita & consensu ecclesiarum sive expresso
sive tacito collegialia iura pleraque his cesserunt. AVCTOR
anonymus denique, cuius modo mentionem fecimus, l. c.
ita præclare tradit: Besagte iura collegialia, welche einen
großen Theil des Iuris circa sacra ausmachen, sind nun
per suspensionem iurisdictionis ecclesiasticæ denen catho-
lischen Bischöffen in Teutschland entzogen, und denen
evangelischen Landes- Fürsten von ihren Unterthanen
gleicher Religion übergeben, als in welche man billig das
Vertrauen setzte, daß es ihnen weder an dem Vermö-
gen noch Willen fehlen würde &c.

* In libro, quem sæpius laudavimus imprimis §. 40. vide & quæ
contra Houtuynum disputat PUFFENDORF.

** In meditat. de iure reformandi p. 55. sq. 138. sq.

*** In via ad veritatem P. III. Cap. XXXV. §. 76. sq. p. 348. seq.

**** Diff. de iure circa sacra collegiali & maiestatico. §. 67. seq.

***** Element. Iur. Canon. & Protest. Ecclesiast. Lib. 1. Tit. IV.

§. 87. seq.

***** Est autem verus auctor huius scriptiōnis DAV. GEO. STRV-
BE Vir titulis suis pariter, ac laude nostra maior, musarumque
nostrarum fautor summo opere colendus. Ipse libellus, qui rem
prout gesta est, falius enarrat, ita inscribitur: An Ihre Churfürstl.
Durchl. zu Cölln, als Bischöffen zu Hildesheim Vorstellung der
Evangelischen Landstände des Hochstiftes Hildesheim, worinnen darge-
than wird, daß sich das Consistorium A. C. in unstreitiger Possession
vel

E

vel quasi der Gerechtigkeit Feyer und Fest - Tage, insonderheit Evangelische Jubilæa auszuschreiben, und anzuordnen, iederzeit befunden etc. p. 134. not. 14. in fine, add si lubet Diss. de iure sacrorum absoluto & collegiali, quam supra laudavimus & CHRISTIANI LIBERI Abhandlung von den Collegial-Rechten der Evangelischen Kirche.

SECTIO III.

ADVERSVS EOS, QUI IVS SACRO-
RVM INPRIMIS CONVENTIONALE
EX ALIIS FONTIBVS DERI-
VARVNT.

§. I.

QVATVOR IMPRIMIS SENTENTIAE SVNT IN
QVAS ERVDITI DISTRAHVNTVR.

Dici autem non potest, quam funestas de Iure sacro-
rum sententia turbas & nostris temporibus, acer-
rimasque controversias, quæ ne nunc quidem consopitæ
sunt, excitaverit. Neque nos ita vani sumus, ut in
commentatione hac nostra aliquid, quod certum, omni-
que careat reprehensione protulisse, arbitremur; adeo
multa sunt *δυσνόητα*, aut certe videntur, ut mirum non
sit sententiarum quædam divortia inde enata esse. Cu-
ius quidem rei veram causam altius repetere iam nihil
attinet. Hoc certissimum est; contra opinionem, quam
stabilendam defendendamque suscepimus, multa proba-
biliter

biliter disputari posse, quæ hic commemorare ab instituto nostro alienum minime videtur. Itaque hoc nobis propositum est, primum ut de sententiis aliorum exponamus, quam fieri potest, breviter, adiectis simul causis, quas vel allegant ipsi, vel quæ videntur ipsos, ut ita sentirent, induxisse; deinde quæ contra hos dici nostra opinione possint sine cuiusquam infectatione modeste indicemus.

§. II.

Quatuor autem sententia vulgo ponuntur. Alii rationem iuris factorum imperantium petunt ex scriptura sacra, laudantque in hanc rem Genes. XVII. 18. 2 Sam. VI. 12. 1 Cor. XVI. 4. XXIV. 3. * Alii contra sentiant, & iura principi attribuunt, quoniam nobilior & primaria societatis pars esse videatur **. Malunt alii ex instrumento pacis iura derivare ***; Nec desunt denique qui ex superioritate territoriali, ut loquuntur, i. e. ex suprema principis potestate repetenda omnia iura esse, quibus hodie principes A. C. utuntur, sibi persuadent. Et tres quidem priores sententiæ diu abiectæ evanuerunt, posteriorem autem si cum nostra contuleris & quid homines docti ad opinionem suam stabiliendam proposuerint, consideraveris; intelliges profecto, in quibusdam nobis suffragari, in eo autem, quod præcipuum est, suam a nobis sententiam seiungere. ****

* Secuti olim hanc sententiam sunt imprimis theologi, quorum argumenta vide apud IO. GERHARDVM de magistratu politico §. 165. & BALTHAS. MEISNERVM *Philos. sobria* P. III. p. 495. & GOTTL. WERNSDORFF de iure magistratus civilis circa vocationem ministrorum ecclesie. Verum enim vero a statu sacrorum veteris Testamenti & peculiari adeo forma reipubl. Iudaicæ, quippe quæ theocratia fuit, ad nostra tempora concludi minime posse egregie ostenderunt CHR. THOMASIVS in libro: *Recht Evangelischer Fürsten in theologischen Streitigkeiten* p. 26. sq. 33. sq. imprimis Vir. S. Rev. CHR. MATTH. PFAFFIVS *Institut. iuris Eccl.* p. 236. seq.

** Arripuit hanc sententiam olim IO. CASP. IEGERSV *Tract. de concordia sacerdotii & imperii cap. IV.* sed alia evincit supra nobis laudatus SAM. de PVFFENDORF l. c. §. 41.

*** Atque inter hos referendi sunt NICOL. CHISTOPH. LYNCKER de superioritate sacra, & SAM. STRYCK de iure papali *Principum Evangelicorum*, Cap. I. §. 10. sed perniciosam horum sententiam esse, gravissimeque errare eos, qui ita existimant, dudum ostenderunt Vir Summus HENR. A COGCEII *diff. de Evocat sacrorum* §. V. in sue IO. GEORG. REINHARD *Meditat. de iure principis Germ. Sc. Sc. cum primis Saxonie circa Sacra ante tempora reformationis exercito*, cuius argumenta CAROLVS FRANCISCVS BVDDVS postea in vernaculam & epitomen transtulit, qui libellus inscriptus: *Untersuchung des wahren Grundes der Höchsten Gewalt eines Fürsten in Kirchen-Sachen.* IO. PET. de LVDEWIG. *Diff. de Principum S. R. A. potestate in Sacris ante pacem religionis Sc. & Ill. IVST. HENR. BOEHMERVS de iure episcopali* & Vir summe Rev. C. M. PFAFFIVS in den Reden über das geistliche Kirchen-Recht p. 99. Sed illam litem de qua per aliam occasionem exponere animus est nostram nunc non facimus.

§. III.

GO. LEON. BAUDISII SENTENTIA
ENARRATVR.

Atque illi fere sunt, qui iura conventionalia & maiestatis ex iisdem fontibus nempe ex summo imperio imperanti vindicata cupiunt. Inter quos eminent (nam omnium inire numerum nihil attinet) GEORG. GO. KEVFFELIUS * GO. LEONH. BAUDISIUS GOTTL. SAM. TREVERVS et qui celebritate omnes superat IVST. HENNING. BOEHMERVS. Primum de BAUDISIO videamus; nam KEVFFELII viri docti sententiam quisquis demum auctor sit dissertationis sapius nobis laudatæ ** ita iugulavit, ut actum agere nobis videamur, si verbum ea de re addamus. Illustris igitur vir, in quo quanta fuerit solidioris doctrinæ legalis, desecarique ingenii copia, omnes qui iudicare de his rebus possunt, dudum agnoscunt, de iure conventionali ita breviter exponit ***, neque vero est quod illam operandi potestatem ad consensum expressum, tacitumque collegii ipsius cum V. Celeberrimo (Pfalffio) referamus, quæ rectius ab imperio summe potestatis in actus imperabiles collegii petatur. Verum enim vero, si ea, quæ erudite vir Illust. in libello suo de hoc argumento exposuerit, serio attentusque consideraueris, intelliges profecto, ita nobis cum acutissimo BAUDISIO convenire, ut ipsum suffragatorem esse minime leuem sententiæ nostræ arbitremur. Aut enim egregie fallimur

aut opinio nostra ex iis, quæ a viro summo disputata §. 33. sunt, colligitur. Primum enim, ait, in iis societatibus, quæ receptam in civitate formulam non sequuntur, plura nos videre negotia agi absque summæ potestatis interventu, licet dubium non sit in eiusmodi quoque collegiis eidem inspectionem & directionem competere, ad eundem etiam decisionem controversiarum circa causas ecclesiasticas in eo emergentium unice spectare. Deinde vero optime addit; nam *quædam imperans solus agit, cuiusmodi fere sunt, quæ eminentioris sunt potestatis; alia rursus collegio permittit, summo tantum arbitrio sibi servato, alia etiam cum collegio simul perficit, qua in re non uniformes sunt mores; quod libertas naturalis collegiorum mutationi obnoxia sit atque pro diversitate locorum plus minusve possit esse restricta.* Quæ omnia profecto, quorsum pertineant, non opus est, ut pluribus tradamus, ac demonstramus.

* *Element. iurispr. eccl. univers, Lib. 1. C. 5. §. 15. seq.*

** §. 33.

*** In egregia commentatione de *fundamentis causarum ecclesiasticarum* §. XXXIII.

§. IV.

TREVERI SENTENTIA MODESTE EXAMINATUR.

Deinde nobis contingit adversarius, modo huic verbo in tam leni disputatione locus sit, Vir. ill. dum viveret

GOTTL.

GOTTL. SAM. TREVERVS, qui suam de iure sacrorum conventionali mentem ita declarat. * *Malim tamen ius circa sacra & religionem deducere ex principis iure supreme inspectionis in quævis societates, quævis collegia civium, quo præcavet, ne ullum reipubl. præiudicium exinde pronascatur.* Deinde addit: *non opus hic est, ut fingamus iura principis collegialia iuribus maiestatis contradistincta, nihil est in principis imperio, quam maiestas, nihil in maiestate, quam complexus iurium summi imperii, que si adplicare neesse sit ad interiorum alicuius collegii constitutionem, exinde non aliam induunt indolem, nec iura dici possunt a iuribus maiestatis diversa.* Sed quod pace manium tanti viri dicamus, quem olim præceptorem optimum, fautoremque amabilissimum nos habere iucunde meminimus, hæc omnia, quæ loco cit. exposuit, nondum eius momenti sunt, ut ab ea, quam diximus, nos dimovere sententia possint. Nam primum ponimus id, quod nemo potest cum aliqua veritatis specie negare, ecclesiam, si eius indolem spectemus, peculiari diversoque uti iure, quod qui negat nihilo plus faciat, nisi ut ipsam libertatem naturalem sublata cuperet. Deinde non potest non diversum hoc peculiare ius esse ab eo, quo in dirigendis moderandisque sacris securitatis firmandæ causa principes utuntur, quod ipsum ius maiestatis ex iure inspectionis, quod in universas reipublicæ societates, adeoque sacrorum causa conciliatas habet, hauriendum derivandumque est. Itaque cum ecclesia ut Sect. II. demonstravimus iura sua seque ipsam adeo prudenti consilio imperanti tradiderit; quis dubitabit

bit imperantem ex iure quoque cesso sacra moderari, & plus adeo in principis hodie esse imperio, quam id, quod maiestatem communi nomine appellamus. Et sane si fieri posset, ipsum Virum *vov év άγλοis* arbitrum optaremus nobis ab inferis revocatum contingere totius de iure factorum disputationis nostrae. Si enim verum non vidit vir laude nostra maior, & ea forte iudicandi vis in illo loco & acrimonia desideratur, quam in reliquis suis omnem ætatem laturis scriptis demonstravit, hoc inde arbitramur esse, quod non adeo serio attentusque de difficili hoc argumento cogitaverit.

* In commentario ad Puffendorsum p. 489.

§. V.

ILL. BOEHMERI SENTENTIA.

Maiori conatu, apparatuque, sed ea ipsa quoque modestia & humanitate, quæ summos viros decet, ius factorum quaecunque ex summo imperio vindicatum ivit Illustr. IVST. HENNIG. BOEHMERVS Iuris Ecclesiastici quin universi iuris consultorum facile princeps in *Diss. de iure Liturgiarum ecclesiastico* * & *commentatione XII. de extraordinario primitivæ ecclesiæ statu* ** cui iam conabimur aliqua certe parte, quamvis timidiuscule, prout decet ætatem nostram, satisfacere. Ipsa verba, quæ huc pertinent, lubet adscribere, quæ cum ita sint facile quoque fundamentum, quo principes protestantes iura
sacra

sacra sibi adferre potuerunt, id quod, cum ex iure Imperi supremo, quo omnibus invigilant, negotiis, a me fusius alibi adductum atque derivatum sit, nihil causæ adesse video, cur aliud præterea fundamentum illi adiungi debeat. Primum, quæ iam occupata in ipsa Diss. sunt, & illi ipsi, qui consensum five verum five fictum sublatum cupiunt, largiuntur, societati, quæ de communibus sacris habendis pacta iniiit, iura quædam concedenda sunt, prout finis, cuius obtinendi causa coaluit, id postulare videtur. Sect. I. §. I. Ex quo effecimus, iura alia esse sacrorum maiestatis, alia conventionalia, quod ipsum vir illust. loco nobis laudato asserit. Admitto inquit, distinctionem inter iura sacra maiestatica & conventionalia, & sicuti illa principi, ita hæc ecclesiæ, ut collegio, propria sunt. Quæ vero deinde disputat vir meritis suis illust. de conditione veteris ecclesiæ, statumque extraordinarium nonnulla ab iis iura extorsisse, quæ in statu pacifico, quieto & ordinario non necessaria, sed a republ. exercenda fuissent, ea, si dicendum, quod res est, neque cum libertate cuiuscunque societatis, neque cum iis quæ sect. I. a nobis demonstrata sunt, conciliare possumus. Illud sane, si quid videmus, certum est, primum iura, quæ maiestatis vocavimus, quorsum perti-

nent ius advocatiæ, & inspectionis, peculiare in rebus ec-
 clesiasticis constituendi iudicium, reliqua locum in veteri
 ecclesia vix ac ne vix quidem habuisse. Deinde hoc quoque
 lubentes largimur: episcopos deinceps, *presbyterosque depo-*
suisse sententia lata, de singulorum criminibus iudicasse, & de
controversis obvencibus ius dixisse, quæ omnia, quo-
niam maiestatis sunt, mutata rerum facie vindicare sibi
imperantes iure potuerunt, nec ecclesia sibi ea in re iure
aliquid tribuet. At enim in eo vel maxime sese offe-
runt difficultates, ex quibus se vix expedient, qui eandem
cum illustr. BOEHMERO sententiam tuentur: num iura
conventionalia una cum iuribus maiestatis, (quæ iniuste
adempta erant ante reformationem principibus) arrogare
sibi, & tribuere sine delegationis formula, sine voluntatis
delegantium coniectura imperantes possint. Itaque il-
lud fere omnium minime concoquere possumus in viro
consultissimo, quod adfirmet: in Iurium sacrorum (quibus
verbis, quoniam generatim concepta sunt, & maiestatis &
conventionalia continentur) exercitio ecclesiis nihil deberi, ab
his in principes nihil translatum esse, proprio iure, non commu-
nicato, quævis expedire principes. Ceterum, quod est de
*translatione, ipse vir illustris aliò loco *** concedit, posse*
ecclesiam iura, quæ ad totam ecclesiam spectant, uni
 alterive

alterive conferre. Quidni adeo iura toti collegio competentia uni imperanti conferat, ut imposterum solitarie in ipso cœtu ab imperante exercentur, ceteri autem ab eorum usu excludantur? Hoc enim, arbitramur, difficultatem non habet, quod christianorum cœtus Constantini Imperatoris & reformationis temporibus necessitate coacti de iure suo concesserint, cum ridiculum foret, credere, iura, quibus olim gavisa ecclesia est, conventionalia ideo extinguere, & ad nihilum quasi redigi, quoniam propter societatis magnitudinem non adeo commode uti ea potuerit. Sed plura volentibus iniiciunt alia, tantoque minus opus esse putamus in hac disputatione versari diutius, quod confidimus, si quis, perlecto diligenter hoc libello, conferre nostram cum BOEHMERIANA sententiam voluerit, eum aut visurum sine nostra opera, uter probabilius de iure conventionali disputaverit, aut frustra nos cum his, qui BOEHMERVM sequuntur, disceptaturos. Mitius certe dicere non possumus, quam non absurdam videri cuiquam viri magni sententiam posse, sed neque aliquid ab eo prolatum esse, quo ea, quæ de iure sacrorum utroque a nobis dicta sunt, evertantur.

* Quæ præmissa Tom. III. *Iur. Eccl. Protest.*

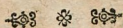
** §. XXX. pag. 546. seq.

*** Tom. I. *Iur. Eccl. Prot. Tit. XXXIII. de maiestate & obed.*
§. 29. seq. *Add. disp. de Iure Episcopali Princ. Evangel.*

FINIS.

pag. 9. lin. 11. leg. *declinato* pag. 15. l. 10. voluntate fit. pag. 26. l. 3.
προϋτρεπε τε εση περ αν. Reliqua in quibus parum diligentes
operæ fuerunt, B. L. non morabuntur.

Addiendi fuerunt in fine disputationis no-
stræ ex vario iure corollaria quædam, ne
fautoribus atque amicis occupatoribus, qui-
bus longum est commentationem cognoscere,
disputandi materies deesse videatur. Posui-
mus autem in his aliqua, non, quæ nobis im-
putari, aut invidiæ & fraudi esse velimus, sed
quæ, ne frigeat auditorium, conabimur de-
fendere.

I.

*Interpretatio authentica & doctrinalis non
ad ius naturæ, sed ad leges positivas sive
divinas sive humanas pertinet.*

II.

*Penis & præmiis ad leges servandas nova ne-
cessitas obligatioque non inducitur.*

III.

*Tantum non omnes, qui testamentificationem
iuris naturæ esse negant, de verbis magis,
quam de re ipsa disputant.*

IV.

*Possessio inter species iuris rerum minime re-
ferenda est.*

Etiam

V.

*Etiam laici, quos vocant, Superintendentes
esse possent, si summæ potestati, quæ vica-
rios eligit, ita videretur.*

VI.

*Judicia ecclesiastica, quæ apud Protestantés
consistoria vocant, in civitate non simplici-
ter necessaria sunt.*

VII.

*Germania nostra est respublica una, compo-
sita, irregularis.*

ULB Halle

004 195 175

3

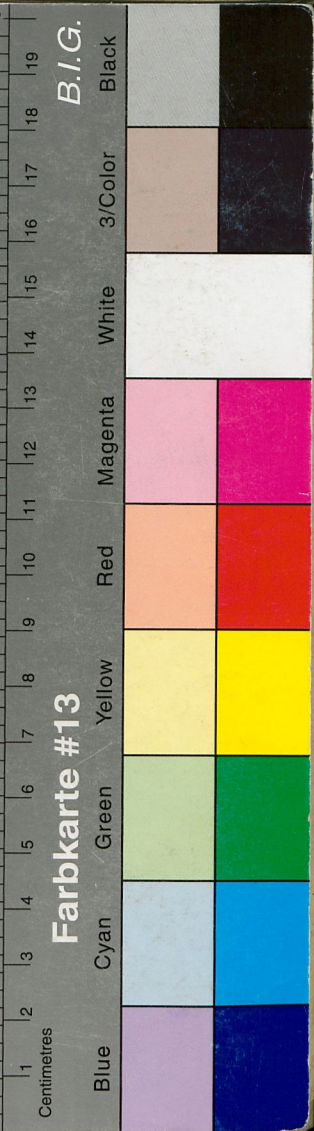

f

Sl.

700

1748, 32

Q. B. V. D.
DISSERTATIONEM
IVRIS ECCLESIASTICI PROTESTANTIVM
P U B L I C I
DE
IVRE CONVENTIONALI
SACRORVM DIRIGENDORVM
AVCTORITATE
MAGNIFICI IVRECONSULTORVM
ORDINIS
P R O L O C O
IN FACVLTATE IVRIDICA LIPSIENSI
SVO ORDINE OBTINENDO
A. D. XXVI. SEPT. MDCCCLVIII.
PVBLCHE DEFENDET
D. IVST. CAR. WIESENHAVERN
HORIS ANTEMERIDIANIS CONSVETIS SINE, POMERIDIANIS SECVNDA
ET SEQQ
CVM RESPONDENTE
CAROLO LVDOVICO STIEGLITZ.
LIPSIENSI.

L I P S I A E
BITTERIS BREITKOPFIANIS.

